

ISSN 2076–1554

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВГО Українська академія наук

Гілея

*Науковий вісник
збірник наукових праць*

- *Історичні науки*
- *Філософські науки*
- *Політичні науки*

Випуск 105 (№ 2)

Київ – 2016

Збірник засновано 2004 року. Вихід з друку – щомісячно**Фахове видання**

з філософських, політичних наук затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 747 від 13 липня 2015 р.; з історичних наук наказом МОН України № 1328 від 21 грудня 2015 р.

Свідчення про державну реєстрацію (переєстрацію) друкованого засобу масової інформації: серія КВ № 19946 – 9746 ПР від 31 травня 2013 року

Друкується за рішенням:

Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 9 від 30 грудня 2015 р.); Президії ВГО Української Академії Наук (протокол № 15–12–30 від 30 грудня 2015 р.)

Збірник входить до міжнародної індексації

EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); EBSCO InfoBase Index (Індія); РИНЦ (Росія).

Рецензенти:

Панчук М. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Степико М. Т., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)
Онищенко І. Г., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)

Шеф-редактор:

Андрущенко В. П.,
д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України,
акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Головний редактор:

Вашкевич В. М.,
д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Співредактори:

Акопян В. Г.,
д-р філос. наук, ст.н.с.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Кивлюк О. П., д-р філос. наук, ст.н.с.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Муляр В. І.,
д-р філос. наук, проф. (Україна, Житомир)
Предборська І. М.,
д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)

Відповідальний секретар:

Халамендик В. Б.,
д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Редакційна рада:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук, проф.,
член – кор. НАН України, акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Євтух В. Б., д-р іст. наук, проф.,
член-кор. НАН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Зеленков А. І., д-р філос. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Колесник В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України
(Україна, Київ)
Мирзаханян Р., д-р іст. наук, проф. (Арменія, Єреван)
Михальченко М. І., д-р філос. наук, проф., член-кор. НАН України
(Україна, Київ)
Рафальський О. О., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Солдатенко В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України
(Україна, Київ)

Редакційна колегія:

З історичних наук:
Войцехівська І. Н., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Дробот І. І., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Журба М. А., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Лазько Г. Г., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Лисак В. Ф., д-р іст. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Михайлюк В. П., д-р іст. наук, проф. (Україна, Вінниця)
Стоян Т. А., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Чернега Л. М., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Шапавал Ю. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)

З філософських наук:

Абасов А. С., д-р філос. наук, професор (Азербайджан, Баку)
Базалук О. О., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)
Бех В. П., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Воронкова В. Г., д-р філос. наук, проф. (Україна, Запоріжжя)
Герасимова Е. М., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Гарбар Г. А., д-р філос. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Жадько В. О., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Жижко Т. А., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Кущепал С. В., д-р філос. наук, проф. (Україна, Полтава)
Миколайчук А., д-р хабілітований, проф. (Польща, Познань)
Онішко О. Ф., д-р техн. наук, проф. (Україна, Київ)
Свириденко Д. Б., д-р філос. наук, доц.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Тецлав С., д-р філос. наук, проф. (Польща, Бидгощ)
Уваркіна О. В., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Яшанов С. М., д-р пед. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

З політичних наук:

Андрусинишні Б. І., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Балабанов К. В., д-р політ. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Варзар І. М., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Войналович В. А., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Іванов М. С., д-р політ. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Кізіма С. А., д-р політ. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Котигоренко В. О., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Крась І., д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)
Лапина С. В., д-р соц. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Макаренко Л. Л., д-р пед. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Остапенко М. А., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Римаренко С. Ю., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Савельєв В. Л., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Срогошу Т., д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)

Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : «Видавництво «Гілея», 2016. – Вип. 105 (2). – 408 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем інформаційної цивілізації, що формується. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально-політичних наук.

Natsional'nyy pedahohichnyy universytet
imeni M. P. Drahomanova

VHO Ukrayins'ka Akademiya Nauk

Fileya

*naukovyy visnyk
zbirnyk naukovykh prats'*

- *Istorychni nauky*
- *Filosofs'ki nauky*
- *Politychni nauky*

Vypusk 105 (№ 2)

Kyyiv – 2016

Zbirnyk zasnovano 2004 roku. Vykhid z druku – shchomislyachno**FAKHOVE VYDANNYA**

z filosofs'kykh, politychnykh nauk zatverdzheno nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy № 747 vid 13 lypnya 2015 r., z istorychnykh nauk nakazom MON Ukrainy № 1328 vid 21 hrudnya 2015 r.

Svidotstvo pro derzhavnu reyestratsiyu (pereyestratsiyu) drukovanoho zasobu masovoyi informatsiyi: seriya KV № 19946 – 9746 PR vid 31 travnya 2013 roku

Drukuyet'sya za rishennyam:

Vchenoyi rady Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova (protokol № 9 vid 30 hrudnya 2015 r.); Prezydiyi VHO Ukrainy's'koyi Akademiyi Nauk (protokol № 15-12-30 vid 30 hrudnya 2015 r.)

Zbirnyk vkhodyt' do mizhnarodnoyi indeksatsiyi

EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); EBSCO InfoBase Index (Indyya); RYNTs (Rosiya).

Retsenzenty:

Panchuk M. I., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Stepyko M. T., d-r filozof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Onyshchenko I. H., d-r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Laz'ko H. H., d-r ist. nauk, prof. (Bilorus', Homel')
Lysak V. F., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Mariupol')
Mykhalchuk V. P., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Vinnytsya)
Stoyan T. A., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)
Cherneha L. M., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)
Shapoval Yu. I., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Shef – redaktor:

Andrushchenko V. P., d-r filozof. nauk, prof., chlen-kor. NAN Ukrainy, akad. NAPN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Z filosofs'kykh nauk:

Abasov A. S., d-r filozof. nauk, profesor (Azerbaydzhan, Baku)
Bazaluk O. O., d-r filozof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Bekh V. P., d-r filozof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)
Voronkova V. H., d-r filozof. nauk, prof. (Ukrayina, Zaporizhzhya)
Harbar H.A., d-r filozof. nauk, prof. (Ukrayina, Mykolayiv)
Herasymova E. M., d-r filozof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)
Zhad'ko V. O., d-r filozof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)
Zhyzhko T. A., d-r filozof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)
Kutsepai S. V., d-r filozof. nauk, prof. (Ukrayina, Poltava)
Mykolaychak A., d-r khabilitovanyy, prof. (Pol'shcha, Poznan')
Onipko O. F., d-r tekhn. nauk, profesor (Ukrayina, Kyiv)
Svyrydenko D. B., d-r filozof. nauk, dots. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Tetslav S., d-r filozof. nauk, prof. (Pol'shcha, Bydoshch)
Uvarkina O. V., d-r filozof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)
Yashanov S. M., d-r ped. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)

Holovnyy redaktor:

Vashkevych V. M., d-r filozof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Spivredaktory:

Akopyan V. H., d-r filozof. nauk, st.n.s. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Kyvlyuk O. P., d-r filozof. nauk, st.n.s. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Mulyar V. I., d-r filozof. nauk, prof. (Ukrayina, Zhytomyr)
Predbors'ka I. M., d-r filozof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Vidpovidal'nyy sekretar:

Khalamendyk V. B., d-r filozof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Redaktsiyna rada:

Andrushchenko V. P., d-r filozof. nauk, prof., chlen-kor. NAN Ukrainy, akad. NAPN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Vashkevych V. M., d-r filozof. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Yevtukh V. B., d-r ist. nauk, prof., chlen-kor. NAN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Zelenkov A. I., d-r filozof. nauk, prof. (Bilorus', Mins'k)
Kolesnyk V. F., d-r ist. nauk, prof., chlen-kor. NAN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv)
Myrzakhanyan R., d-r ist. nauk, prof. (Armeniya, Yerevan)
Mykhal'chenko M. I., d-r filozof. nauk, prof., chlen-kor. NAN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv)
Rafal's'kyy O. O., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Soldatenko V. F., d-r ist. nauk, prof., chlen-kor. NAN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv)

Redaktsiyna kolehiya:**Z istorychnykh nauk:**

Voytsekhiv's'ka I. N., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Drobot I. I., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)
Zhurba M. A., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)

Z politychnykh nauk:

Andrusyshyn B. I., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)
Babkina O. V., d-r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)
Balabanov K. V., d-r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Mariupol')
Varzar I. M., d-r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)
Voynalovych V. A., d-r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Ivanov M. S., d-r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Mykolayiv)
Kizima S. A., d-r polit. nauk, prof. (Bilorus', Mins'k)
Kotyhorenko V. O., d-r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Kras' I., d-r khabilitovanyy, prof. (Pol'shcha, Chens'tokhov)
Lapyna S. V., d-r sots. nauk, prof. (Bilorus', Mins'k)
Makarenko L. L., d-r ped. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)
Ostapenko M. A., d-r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Rymarenko S. Yu., d-r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Savyel'yev V. L., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)
Srohoshu T., d-r khabilitovanyy, prof. (Pol'shcha, Chens'tokhov)

Hileya: naukovyy visnyk. Zbirnyk naukovykh prats' / Hol. red. V. M. Vashkevych. – K. : «Vydavnytstvo «Hileya», 2016. – Vyp. 105 (2). – 408 s.

Kontsepsiya zbirnyka bazuyet'sya na bahatoplanovomu naukovomu vysvitleni problem informatsiynoi tsyvilizatsiyi, shcho formuyet'sya. Osnovni rubryky okhopyuyut' haluzi istorychnykh, filosofs'kykh ta politychnykh nauk. Rozrakhovanyy na fakhytivsiv humanitarnykh ta sotsial'no-politychnykh nauk.

ПРЕДСТАВНИЦТВА

збірника «Гілея: науковий вісник» в Україні

ВІННИЦЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Вінницький національний технічний університет)
керівник **Денисюк С. Г.**, доктор політичних наук, професор
e-mail: sg_denisyyk@mail.ru.

ДНІПРОПЕТРОВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара)
керівник **Вершина В. А.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: mailto:vivi.dp@mail.ru

ДОНЕЦЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Донецький національний університет)
керівник **Андрієнко О. В.**, доктор філософських наук, доцент
e-mail: elena_andrienko8@mail.ru

ЗАПОРІЗЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Запорізький національний технічний університет)
керівник **Ємельяненко Є. О.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: gileya_zaporizhzhya@ukr.net

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ)
керівник **Дичковська Г. О.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: go_osmomysl@ukr.net

ЛУГАНСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, м. Вінниця)
керівник **Михайлюк В. П.**, доктор історичних наук, професор
e-mail: vital_mih@ukr.net

ЛЬВІВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Національний університет «Львівська політехніка»)
керівник **Карівець І. В.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: sacre@ukr.net

МАРІУПОЛЬСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Маріупольський державний університет)
керівник **Булик М.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: vorlok@ukr.net

МИКОЛАЇВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського)
керівник **Макарчук С. С.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: rvgreabis@farlep.mk.ua
координатор **Шкуренко К. О.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: sh_kamila@mail.ru

ОДЕСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Одеський національний університет імені І.І. Мечникова)
керівник **Барвінська П. І.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: barwinskaja@ua.fm

ПОДІЛЬСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський)
керівник **Колосюк І. А.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: ikolosyuk@ukr.net

ПОЛТАВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Полтавський факультет Національної юридичної академії
України імені Ярослава Мудрого)
керівник **Куцєпал С. В.**, доктор філософських наук, професор
e-mail: svkutsepai@rambler.ru

СУМСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Сумський державний університет)
керівник **Дегтярьов С. І.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: starsergo@bigmir.net

ТЕРНОПІЛЬСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка)
керівник **Кліш А. Б.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: Klish_Andriy@ukr.net

УЖГОРОДСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Ужгородський національний університет)
керівник **Мелеганіч Г. І.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: melgi@ukr.net

УМАНСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини)
керівник **Кривошея І. І.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: igorkryvosheia@gmail.com

ХАРКІВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»)
керівник **Владленова І. В.**, доктор філософських наук, професор
e-mail: vladlenova@email.ua

ХМЕЛЬНИЦЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Хмельницький національний університет)
керівник **Гоцуляк В. М.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: gotsylak@ukr.net

ЧЕРКАСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького)
керівник **Васильчук С. О.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: vasilchuk84@bk.ru

ЧЕРНІГІВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Чернігівський державний інститут економіки і управління)
керівник **Тополь О. В.**, доктор філософських наук, доцент
e-mail: topololga@ukr.net
координатор **Горобець С. М.**, молодший науковий співробітник
e-mail: olen-g@yandex.ru

ПРЕДСТАВНИЦТВО

збірника «Гілея: науковий вісник» в Азербайджані

(Національної Академії Наук Азербайджану, м. Баку)
керівник **Махмудов М. А.**, доктор філософії
e-mail: matlabm@yandex.com
координатор **Рагимлі Р.**, науковий співробітник
e-mail: rus_rahimli@yahoo.com

ПРЕДСТАВНИЦТВА

збірника «Гілея: науковий вісник» в Білорусі

(Академія управління
при Президентові Республіки Білорусь, м. Мінськ)
керівник **Алейникова С. М.**, кандидат соціологічних наук, доцент
e-mail: alejnsvetlana@yandex.ru
(Брестський державний університет імені О. С. Пушкіна, м. Брест)
керівник **Шостак Г. В.**, кандидат педагогічних наук
e-mail: shostak1964@brest.by
(Гомельський державний університет
імені Франціська Скорини, м. Гомель)
керівник **Мезга М. М.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: nmezga@gsu.by

ПРЕДСТАВНИЦТВА

збірника «Гілея: науковий вісник» в Польщі

(Університет імені Адама Міцкевича в Познані)
керівник **Димчик Р.**, доктор, викладач,
e-mail: dymczyk@wp.pl
(Інститут історії Академії імені Яна Длугоша в Ченстохові)
керівник **Моравец Н.**, доктор, викладач
e-mail: mornor@wp.pl

Запрошуємо Вас відвідати наш сайт: www.gileya.org

E-mail: gileya.org.ua@gmail.com

**Див. також: Сайт Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського:** www.nbuv.gov.ua/portal

Розділ: Наукова періодика України: журнали та збірники наукових праць

PREDSTAVNYTSTVA

zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Ukraini

VINNYTS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Vinnyts'kyy natsional'nyy tekhnichnyy universytet)
kerivnyk **Denysyuk S. H.**, doktor politychnykh nauk, profesor
e-mail: sg_denisiyk@mail.ru.

DNIPROPETROVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Dnipropetrovs'kyy natsional'nyy universytet imeni Olesya Honchara)
kerivnyk **Vershyna V. A.**, kandydat filozofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: mailto:vivi.dp@mail.ru

DONETS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Donets'kyy natsional'nyy universytet)
kerivnyk **Andriyenko O. V.**, doktor filozofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: elena_andrienko8@mail.ru

ZAPORIZ'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Zaporiz'kyy natsional'nyy tekhnichnyy universytet)
kerivnyk **Yemel'yanenko Ye. O.**, kandydat filozofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: gileya_zaporizhzhya@ukr.net

IVANO-FRANKIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Prykarpat's'kyy natsional'nyy universytet imeni Vasylya Stefanyka,
m. Ivano-Frankivs'k)
kerivnyk **Dychkovs'ka H. O.**, kandydat filozofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: go_osmomysl@ukr.net

LUHANS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Skhidnoukrayins'kyy natsional'nyy universytet
imeni Volodymyra Dalya, m. Vinnytsya)
kerivnyk **Mykhaylyuk V. P.**, doktor istorichnykh nauk, profesor
e-mail: vital_mih@ukr.net

L'VIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Natsional'nyy universytet «L'vivs'ka politehnika»)
kerivnyk **Karivets' I. V.**, kandydat filozofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: sacre@ukr.net

MARIUPOL'S'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Mariupol's'kyy derzhavnyy universytet)
kerivnyk **Bulyk M.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: vorlok@ukr.net

MYKOLAYIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Mykolayivs'kyy natsional'nyy universytet
imeni V. O. Sukhomlyns'koho)
kerivnyk **Makarchuk S. S.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: rvgreabis@farlep.mk.ua
koordinatyor **Shkurenko K. O.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: sh_kamila@mail.ru

ODES'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Odes'kyy natsional'nyy universytet imeni I. I. Mechnykova)
kerivnyk **Barvins'ka P. I.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: barvinskaja@ua.fm

PODIL'S'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Podil's'kyy derzhavnyy ahrarno-tekhnichnyy universytet,
m. Kam'yanets'-Podil's'kyy)
kerivnyk **Kolosyuk I. A.**, kandydat filozofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: ikolosyuk@ukr.net

POLTAVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Poltavs'kyy fakultet Natsional'noyi yurydychnoyi akademiyi Ukrainy
imeni Yaroslava Mudroho)
kerivnyk **Kutsepal S. V.**, doktor filozofsk'kykh nauk, profesor
e-mail: svkutsepal@rambler.ru

SUMS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Sums'kyy derzhavnyy universytet)
kerivnyk **Dehtyar'ov S. I.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: starsergo@bigmir.net

TERNOPII'S'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Ternopil's'kyy natsional'nyy pedahohichnyy universytet
imeni Volodymyra Hnatyuka)
kerivnyk **Klish A. B.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: Klish_Andriy@ukr.net

UZHGORODS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Uzhgorods'kyy natsional'nyy universytet)
kerivnyk **Melehanych H. I.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: melgi@ukr.net

UMANS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Umans'kyy derzhavnyy pedahohichnyy universytet
imeni Pavla Tychyny)
kerivnyk **Kryvosheya I. I.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: igorkryvosheia@gmail.com

KHARKIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Natsional'nyy tekhnichnyy universytet «Kharkivs'kyy
politekhichnyy instytut»)
kerivnyk **Vladlenova I. V.**, doktor filozofsk'kykh nauk, profesor
e-mail: vladlenova@email.ua

KHMEI'NYTS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Khmei'nyts'kyy natsional'nyy universytet)
kerivnyk **Hotsulyak V. M.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: gotsylak@ukr.net

CHEKAS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Cherkas'kyy natsional'nyy universytet
imeni Bohdana Khmei'nyts'koho)
kerivnyk **Vasyl'chuk Ye. O.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: vasilchuk84@bk.ru

CHERNIHIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Chernihivs'kyy derzhavnyy instytut ekonomiky i upravlinnya)
kerivnyk **Topol' O. V.**, doktor filozofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: topololga@ukr.net
koordinatyor **Horobets' S. M.**, molodshyy naukovyy spivrobitnyk
e-mail: olen-g@yandex.ru

PREDSTAVNYTSTVO

zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Azerbaydzhani

(Natsional'noyi Akademiyi Nauk Azerbaydzhanu, m. Baku)
kerivnyk **Makhmudov M. A.**, doktor filozofiyi
e-mail: matlabm@yandex.com
koordinatyor **Rahymly R.**, naukovyy spivrobitnyk
e-mail: rus_rahimli@yahoo.com

PREDSTAVNYTSTVA

zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Bilorusi

(Akademiya upravlinnya pry Prezydentovi Respubliki Bilorus',
m. Mins'k)
kerivnyk **Aleynykova S. M.**, kandydat sotsiolohichnykh nauk, dotsent
e-mail: alejnsvetlana@yandex.ru
(Brest's'kyy derzhavnyy universytet imeni O. S. Pushkina, m. Brest)
kerivnyk **Shostak H. V.**, kandydat pedahohichnykh nauk
e-mail: shostak1964@brest.by
(Homel's'kyy derzhavnyy universytet
imeni Frantsys'ka Skoryny, m. Homel')
kerivnyk **Mezha M. M.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: nmezga@gsu.by

PREDSTAVNYTSTVA

zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Pol'shchi

(Universytet imeni Adama Mitskevycha v Poznani)
kerivnyk **Dymchyk R.**, doktor, vykladach,
e-mail: dymczyk@wp.pl
(Instytut istoriyi Akademiyi imeni Yana Dluhosha v Chenstokhovi)
kerivnyk **Moravets N.**, doktor, vykladach
e-mail: mornor@wp.pl

Zaproshuyemo Vas vidvidaty nash sayt: www.gileya.org

E-mail: gileya.org.ua@gmail.com

**Dyv. takozh: Sayt Natsional'noyi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernads'koho:
www.nbuv.gov.ua/portal**

Rozdil: Naukova periodyka Ukrainy: zhurnaly ta zbirnyky naukovykh prats'

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Волканов С. И. Стратегии и созывы еkkлeсии (Стратегии і скликання еkkлeсії)	7
Заплетнюк О. А. Роль сім'ї фараона Ехнатона у новому релігійному культі	9
Кириченко М. И. Северяне в недатованій частині Повести временных лет (Северяни в недатованій частині Повісті временних літ)	12
Дорошок Н. А. Дослідження міської нерухомості як один із провідних напрямків діяльності статистиків Чернігівського земства	16
Литвин Н. М. Масонство України та національні рухи першої половини XIX ст.	19
Михайлов О. І. Відкриття Акерманської земської каси дрібного кредиту	23
Романюк Н. Й. Зростання чисельності та ролі сільських підприємців в умовах аграрних реформувальних другої половини XIX – початку XX ст. (за матеріалами Київської, Подільської, Волинської губерній)	27
Пасіцька О. І. Вплив митрополита Андрея Шептицького на господарське життя галицьких українців (кінець XIX – перша третина XX ст.)	31
Саківський І. Б. Життя та діяльність Еміліяна Ковча (1884–1939 рр.)	36
Слесаренко О. О. Утворення та особливості функціонування Центральної комісії національних меншин при Всеукраїнському центральному виконавчому комітеті (середина 1920-х років)	40
Андрущак Р. І. Антираелігійна діяльність Спілки воєвничих безвірників відносно Римо-католицької церкви на Поділлі наприкінці 20-х рр. XX століття	43
Гай-Нижник П. П. Концепція основних засад сільськогосподарської (аграрної) політики майбутньої Української Держави в соціально-економічній моделі ОУН(б)	45
Лукашів В. Я. Матеріальні аспекти розвитку «Товариства ім. М. Качковського» у Західній Україні (1919–1939 рр.)	53
Щеблюк С. Г. Становлення та діяльність профспілкових організацій у Волинському вєводстві у 1921–1939 рр.	56
Кравчук Л. Матеріальне становище медицини як фактору впровадження радянського способу життя на окупованих землях Тернопільщини (вересень 1939 – червень 1941 рр.)	60
Гольд Г., Дорошева А. О. Новий порядок на землях Південної Бессарабії у 1941–1944 рр.	63
Пушкарєв В. П. Реалізація програми легіонерського руху в умовах націонал-легіонерської держави 1940–1941 рр.	68
Кропиво О. М. Законодавчо-нормативне забезпечення підготовки спеціалістів середньої кваліфікації для сільського господарства УРСР в 1950–1960-х рр.	71
Лук'яненко О. В. «Мовна безтурботність» колективів педагогічних ВНЗ Української РСР доби «відлиги»	75
Богатирчук К. О. Ідеологічна складова повсякденного життя учнівської молоді Української РСР в добу «застою»	79
Левчук К. І. Створення та основні напрями діяльності Української спілки ветеранів Афганістану (1985–2000 рр.)	84
Павленко Ю. О. Сільське господарство Миколаївщини в період Перебудови (1985–1991 рр.)	88
Шкабко С. Державна діяльність Леоніда Кучми на посту прем'єр-міністра України (1992–1993 рр.)	91
Боблієнко О. П. Українська національна меншина у Любуській землі (Республіка Польща) у другій половині XX – на початку XXI ст.	96
Корнієнко Н. В. Місце демократичної складової у зовнішній політиці США щодо України у 1991–1992 рр.	99
Пуля І. Міжнародні стандарти оцінювання якості (до 20-ї річниці Українського національного конкурсу якості)	102
Корсак Р. В. Реформи Чеської Республіки у правовій, економічній і фінансовій сферах: пропозиції та рекомендації застосування в Україні.	105
Буглай Н. М. Польща–Україна: відносини стратегічного партнерства	108
Січкаренко Г. Г. Реформа вищої освіти 1987 р.: уроки для України.	113
Срібна М. А. Здобутки та перспективи Національного академічного театру російської драми імені Лесі Українки в кінці XX – початку XXI ст.	116
Савелова М. О. Спеціальні програми Goethe-Institut Ukraine 2015–2016 в рамках «Східного партнерства»	120
Бей Р. В. Мікроклімат тваринницьких приміщень як центральна проблема гігієни сільськогосподарських тварин та механізації тваринництва	124
Дорошенко Л. В. Ранньосередньовічні слов'янські старожитності Східної Європи в історіографічній практиці кінця XIX – початку XXI ст.: до постановки проблеми	127
Тарасенко О. О. Спогади М. І. Костомарова про П. В. Павлова (школа істориків Університету Св. Володимира)	133
Карпюк Я. Історіографія дослідження життєдіяльності Юрія Бойко–Блохина	139
Сорокіна О. С. Матеріали Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка про історичну постать Юрія Лавріненка в житті української діаспори другої половини XX століття	142
Качковська Л. Р. Діловодна документація Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва: особливості оформлення реквізитів та змісту	146
Богдалов А. Г. Трофейні військові прапори часів Другої світової війни в колекції Національного музею історії України.	151
Козак О. В. Доброчинність і меценатство в Україні другої половини XIX – початку XX ст. у російській імперській та радянській історіографії	154
Нікітенко А. І. Подружнє життя народолюбної інтелігенції Наддніпрянської України пореформеної доби: історіографічний аспект	159
Мінгазутдінова Г. І. Висвітлення політики США в Центральній Азії наприкінці XX – на початку XXI ст. в науковій літературі	163
Покляцька В. В. Інформаційний потенціал преси як джерела для вивчення «образу ворога» в американсько-радянських відносинах у 1980-х рр.	167
Ящук О. Ю. Міжнародні зв'язки українського Червоного Хреста: історіографічний дискурс	170
Ботіка Т. С. Російські часописи про англо-російські зв'язки кінця XIX – початку XX ст.	175
Rahimli R. North Caucasian peoples' ethno-political associations and their impacts on sociopolitical processes in modern times (Етнополітичні об'єднання північнокавказьких народів і їх вплив на соціально-політичні процеси в сучасному світі)	177
Рзаєва Р. Н. Новые данные о среднебронзовой культуре Кавказа (Нові дані про середньобронзову культуру Кавказу)	179
Эминова Г. Эпоха, жизнь и творчество Мешеди Мухаммеда Бюльбюля (Епоха, життя і творчість Мешеди Мухаммеда Бюльбюля)	181

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Капітоненко О. М. Неокласика тоталітарної та посттоталітарної моди	185
Лісовський П. М. Мудрість як феноменологічна якість людської діяльності в контексті української філософії	188
Колесніченко М. В. Дослідження етнічності в Україні у контексті західного наукового дискурсу	191
Пальчинська М. В. Системоутворюючі принципи конструювання соціального простору в умовах становлення інформаційного суспільства	196
Єременко Ю. В. Естетизація як спосіб осмислення феномену смерті	200
Піддубна Л. В. Кіберпростір як соціокультурний фактор мережевого суспільства	204
Іванова Н. В. Ситуація мислення в генезі інтелектуальної діяльності	207
Семікін М. О. Культура: витоки і фактори функціонування	211
Скотна Н. В., Коновальчук В. І. Реалізація творчого потенціалу особистості	215
Терепищій С. О. Ідентичність сучасних освітніх ландшафтів в контексті проблем інтернаціоналізації	219
Хижняченко Н. О. Елітарна та масова культура: проблема соотношения и взаимодействия (Співвідношення елітарної та масової культури та їх взаємодія)	223
Чорноморденко І. В., Качак Н. В. Теоретико-методологічні засади становлення, розвитку та трансформації філософії техніки в епоху глобалізації	225
Бойко А. А. Человек массы в обществе массового потребления (Людина маси в суспільстві масового споживання)	229
Ахмадов Е. The protection of national and moral values (Захист національних і моральних цінностей)	233
Біляєва І. І. Державна та національна інформаційна політика: теоретико-концептуальний аспект	236
Богданова Н. Г. Проблема планування процесу розвитку культури життєтворчості особистості	242
Козій І. В. Ідеологічний «наступ» філософії марксизму на західноукраїнських землях в 20–30-ті рр. ХХ ст.	247
Гудима І. П. Ідеї божественної іманентності в творчості Клайва СтейнпалзЛьюїса	250
Дойчик М. В. Ідея гідності у філософській творчості Ф. Ніцше	252
Антіпова О. П. Духовний потенціал філософської терміносистеми С. Б. Кримського	257
Комаха Л. Г. Традиція versus принцип «anythinggoes» в аргументах методології П. Фейерабенда	260
Москальчук М. М. Ентоні Флю про свободу і права людини	263
Павлишин Л. Г. Надлюдина Ф. Ніцше та Боголюдина М. Бердяєва: єдність всупереч протилежності	266
Кохановська М. Г. Причини міжрелігійних конфліктів	269
Соловій Р. П. Практична еклезіологія Виникаючої Церкви	273
Ставряні С. С. Церква і суспільство в інтерпретації біблійних наративів українськими протестантами	277
Чубарева О. О. Мистецтво в практичному формуванні аксіологічної палітри сучасного студентства	281
Кириленко К. М. Концептуальні засади викладання філософії як непрофільної дисципліни у вищому навчальному закладі	285
Готько Н. В. Мовні моделі духовної культури як контекст формування освітньо-виховної філософії в інтеграції східної і західної парадигм суспільного розвитку	290
Москалик Г. Ф. Освіта майбутнього: погляд філософа	295
Бушмані. О. Національна свідомість студентства	297
Разуменко О. О. Школа як життєвий світ і як інституціональна форма організації системи освіти	301
Фабрика А. А. Можливі наслідки реалізації нового підходу до вивчення циклу гуманітарних та соціально-економічних дисциплін у вишах	304
Яценко Л. Є. Від текстового формату до інфографічного: філософсько-педагогічні роздуми	307

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Кравець А. Ю. Становлення біополітики як самостійної наукової дисципліни в межах сучасної політичної науки	311
Теленко О. М. Невизнані держави сучасного світу: сутність поняття та проблема визнання	314
Хонін В. М. Індивіди – суверенітет розуму та міжсоціумні відносини	318
Калінін В. Ю. Світ–система та держава як одиниці аналізу у політичних дослідженнях	322
Гарбадин А. С. Специфіка симулятивних політичних практик згідно з концепцією Жана Бодрієра	326
Чеканов В. Ю. Питання про транспарентність авторитарного політичного режиму: пострадянський і світовий досвід	330
Годлевська В. Ю., Денисюк А. В. Дослідження процесів демократизації останньої чверті ХХ століття	333
Ткач Т. Я. Міжнародна гуманітарна система	337
Гриньків М. В. Політична складова діяльності релігійних організацій у комунікації з громадськістю	341
Моценко О. М. Туреччина–Україна: сучасний стан та перспективи співробітництва в Чорноморсько–близькосхідному регіоні	346
Потапенко Я. О., Потапенко О. І. Геополітичні наслідки Євромайдану	352
Рудень Д. М. Блок лівих і лівоцентристських сил як чергова спроба об'єднання політичних партій лівого руху України	357
Рафальський. Основні віхи національно-державного самовизначення України в добу незалежності	363
Касьянова М. М. Кількісні характеристики українських мігрантів до країн Східної Європи	369
Радько П. Г., Аванесян Г. М. Популяризація науковими товариствами ідей українського державотворення	374
Ключник Р. М. Політична та освітня сфери: проблеми взаємодії в Україні	378
Зубрицька Д. Особливості комунікації кандидат–виборець на місцевих виборах у 2015 році	381
Гаджи Фуад Нуруллах. Взгляд на научное творчество академика Васима Маммедалиева (Погляд на наукову творчість академіка Васіма Маммедалиєва)	384
Конах В. К. Інформаційно-психологічні засоби «м'якої сили» в державній політиці Китаю	387
Луцишин Г. І., Червінка І. М. Шотландія та Каталонія: спільне та відмінне у боротьбі за незалежність	390
MammadovSh. United States' policy in South Caucasus (Політика США в Південному Кавказі)	395

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Комарницький О. Б. Рецензія на книгу: Фенцур В. В. Відродження архітектурно-історичної спадщини Кам'янець-Подільського (40-і рр. ХХ ст. – 2015 р.) / В. В. Фенцур, В. В. Пагор. – Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2015. – 164 с.	398
---	-----

УДК 316.3:329«19»(477)

Левчук К. І.,
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історії України та філософії,
Вінницький національний аграрний університет
(Україна, Вінниця), ki_levchuk@i.ua

СТВОРЕННЯ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ СПІЛКИ ВЕТЕРАНІВ АФГАНІСТАНУ (1985–2000 РР.)

Досліджуються процеси перетворення «афганського» руху в потужну спілку ветеранів Афганістану, участь активістів організації у військово-патріотичному вихованні молоді, вплив політичних сил на формування та напрями діяльності Української спілки ветеранів Афганістану, законотворча та благодійна діяльність Спілки. Для досягнення мети використано комплекс загальнонаукових, філософських та історичних методів дослідження. Встановлено, що суспільно-політичні трансформації в роки перебудови дали початок консолідації самодіяльного «афганського» руху у всеукраїнську громадську організацію. Компартийна влада намагалася використати спілку в якості політичного союзника, але за роки незалежної української держави головною метою діяльності УСВА залишався захист законодавчо гарантованих прав та тільки ветеранів військових дій та інвалідів в умовах економічної кризи 90-х років XX ст.

Ключові слова: організація ветеранів, «афганський» рух, соціальний захист, військово-патріотичне виховання.

Феномен зародження та розвитку самодіяльного «афганського» руху в Україні, його трансформація в потужну громадську організацію, яка стоїть на сторожі прав та інтересів учасників неоголошеної війни в Афганістані заслуговує на увагу не тільки дослідників громадянських ініціатив. Актуальність досліджуваної теми викликана активною участю колишніх «афганців» у революційних подіях на Майдані у 2014 році, де «афганські» сотні стримували натиск озвірілого міліцейського «беркуту», формуванням добровільних батальйонів на Сході країни, кістяком яких ставали ветерани афганської війни. Захист інтересів ветеранів АТО, членів їх родин, усіх постраждалих від російської агресії в умовах економічної кризи потребує громадянської активності, єдності та узгодженої діяльності усіх ветеранських організацій України.

Розбудові ветеранських організацій України присвячено працю І. Красильнікова, С. Григор'єва, Г. Галкіна, Л. Бесараба [1]. Виділяється аналітична розвідка про ветеранський рух України 90-х років XX ст., здійснена В. Аблазовим, який у ті часи був заступником голови Комітету у справах ветеранів війни та воєнних конфліктів при Кабінеті Міністрів України. Автор правомірно стверджував, що реальний рівень соціального захисту ветеранів і кількість організацій, які його декларують, не пов'язані взаємно. Відсутність у Законі України «Про об'єднання громадян» вимоги до громадських організацій мати фіксоване членство стало головною причиною появи ветеранських організацій, які, крім керівників і апарату управління, не мають реальних членів. Дослідник виділив лише два об'єднання, які мали структури в усіх областях та регулярно займались статутною діяльністю, – Організацію ветеранів України та Українську спілку ветеранів Афганістану [2, с. 5–8].

Становлення «афганського» руху протягом 80-х – початку 90-х років XX ст. в Україні досліджував С. Червонопиский, голова Української спілки ветеранів Афганістану (УСВА). Він акцентував увагу на тому, що офіційна підтримка самодіяльному «афганському» руху була надана лише у 1987–1988 роках та мала намір протиставити їх неформальним об'єднанням,

проголосити організації воїнів-інтернаціоналістів носіями «перебудовчого» патріотизму [3]. Проголошення незалежності України сприяло виробленню нової стратегії і тактики існування «афганської» організації. «Після подій 1991 року ми вирішили «воювати» за свій «афганський» Комітет у парламенті, бо розуміли, що без державної підтримки УСВА буде важко вести боротьбу за своє існування», – зауважив С. Червонопиский [4, с. 96].

Метою нашого дослідження є вивчення процесів консолідації «афганського» руху в потужну спілку ветеранів Афганістану, участь активістів організації у військово-патріотичному вихованні молоді, вплив політичних сил на формування та напрями діяльності Української спілки ветеранів Афганістану, законотворча та благодійна діяльність Спілки.

27 грудня 1979 року відповідно з таємною Постановою, ухваленою Політбюро ЦК КПРС, радянські війська увійшли в Афганістан. Для пропагандистського забезпечення окупації суверенної країни пресі, телебаченню та радіомовленню Радянського Союзу було приписано акцентувати увагу на тому факті, що введення військ відбулось на прохання афганського керівництва, а «обмежений радянський військовий контингент служить одній цілі – наданню народу та уряду Афганістану допомоги та підтримки у боротьбі проти зовнішньої агресії» [5, с. 454].

15 лютого 1989 року останній радянський солдат покинув Афганістан. За майже десять років неоголошеної війни до України не повернулось 3360 воїнів, з яких 3280 загинули, а 80 пропали безвісти, або були захоплені у полон. Наприкінці XX ст. в Україні проживало біля 150 тис. учасників війни в Афганістані. З них було поранено більш чим 8 тис. осіб; 3560 стали інвалідами; залишились без підтримки загиблих синів 1982 батька та 2729 матерів здебільшого пенсійного віку. Стали вдовами 505 жінок, сиротами – 711 дітей [6, с. 2].

Афганська війна висвітлювала не тільки авантюризм та неспроможність тогочасної кремлівської влади адекватно оцінити ризики від силового вирішення проблеми, прорухувати реакцію світової спільноти, нездатність усвідомити негативний відголос щодо війни серед громадян СРСР. Відсутність об'єктивної інформації про події в Афганістані, поява в кожному районі України тих, кому пощастило повернутись з війни та могил тих, хто загинув, спричинили суспільне невдоволення компартійним керівництвом, яке замовчувало масштаби подій. Слід зазначити, що «афганська» тема, як і аварія на Чорнобильській АЕС, вміло використовувалась критиками радянської системи у політичній боротьбі проти КПУ в роки перебудови.

Разом з тим компартійні та комсомольські структури, особливо з 1985 року вимушені були приділяти все більше уваги зростаючій соціальній активності демобілізованих «афганців». Влада надавала певні пільги воїнам-інтернаціоналістам, зокрема при вступі до навчальних закладів, при вирішенні житлових та санаторно-лікувальних проблем. Обкоми та райкоми комсомолу беруть під свою опіку неформальні клуби з підготовки підлітків до служби в армії, які створювались «афганцями». Так в Запорізькій області з 1985 по 1989 роки було створено біля 130 військово-патріотичних клубів, якими керували звільнені у запас «афганці». Розпочавши свою роботу на пустирях та в підвалах, вони

стали альтернативою початковій військовій підготовці у школі та курсам підготовки до служби у армії у ДТСААФ (добровільне товариство з сприяння армії, авіації та флоту) [7, арк. 9].

Під егідою ЦК ЛКСМУ в м. Севастополі з січня 1989 року розпочав діяльність республіканський Центр військово-патріотичного виховання, головним завданням якого стала координація та проведення військово-патріотичних та оборонно-масових заходів. Центр надавав необхідну організаційно-методичну допомогу активістам клубної роботи. В обласних центрах, містах та районах, на великих підприємствах були створені понад 800 рад воїнів запасу до яких входило 5 тис. «афганців» [8, арк. 114–117]. На початку 1989 року в Україні більш чим 1800 колишніх воїнів-інтернаціоналістів очолювали біля однієї тисячі військово-патріотичних формувань, які охоплювали 50 тис. підлітків [9, арк. 57–58].

Владі не вдалося обмежити активність «афганців» лише клубною роботою з підлітками. В деяких областях, зокрема на Галичині, загальна соціальна активність, яка характерна для цього регіону, особливо на межі 1989–1990 рр., стає політичним каталізатором «афганського» руху. В Львові 27 грудня 1989 року за ініціативою обласної ради воїнів-«афганців» було проведено мітинг-реквієм на згадку про загиблих українських солдатів у Афганістані. Під час мітингу було вирішено виготовити тимчасову стелу з іменами загиблих та встановити її на військовому кладовищі. Було ухвалено рішення разом з представниками товариства «Меморіал» протягом січня 1990 року відвідати могили загиблих. Байдужість місцевої влади до увічнення пам'яті тих, хто не повернувся, відсутність у компартійних та комсомольських функціонерів ініціативи у вирішенні соціально-побутових проблем родичів загиблих, спонукали учасників мітингу вимагати у партійних та радянських керівників у січні 1990 року відвідати батьків, сиріт та дружин загиблих, вручити їм подарунки та надати при необхідності посильну допомогу [10, арк. 117].

Таким чином на початку 90-х років ХХ ст. відбувається консолідація «афганських» організацій на місцевому рівні. Цьому сприяв ряд чинників. Постановою з'їзду народних депутатів СРСР від 24 грудня 1989 року було не тільки засуджено введення радянських військ в Афганістан, але було доручено Раді Міністрів СРСР розробити державну програму по вирішенню житлово-побутових питань колишніх військовослужбовців та інших осіб, які входили до складу контингенту радянських військ в Афганістані, а також сімей загиблих воїнів [5, с. 514]. Справедливе використання пільг, громадський контроль за виконанням рішень державних органів щодо надання адресної допомоги постраждалим від війни могла забезпечити лише кровно зацікавлена в цьому організація ветеранів. Вагомим був незаперечний моральний авторитет «афганців», які не тільки з честю виконали присягу, але і після демобілізації проявили турботу про підлітків, часто самотужки готуючи їх психологічно та фізично до служби в армії в самодіяльних клубах. Певна частина «афганців» отримали можливість проявити себе на комсомольській та компартійній роботі, були обрані делегатами з'їзду народних депутатів СРСР (зокрема С. Червонопиский, який згодом очолив Українську спілку ветеранів Афганістану) що на нашу думку мало на меті не тільки показати турботу КПРС-КПУ про долю

«афганців», але і використати самодіяльний рух у якості політичного союзника, експлуатуючи ідею бойового братства представників різних народів СРСР, яке склалося в Афганістані.

25 червня 1990 р. в Києві Республіканська рада воїнів запасу під патронатом ЦК ЛКСМУ провела установчу конференцію, на якій проголошено створення Спілки воїнів-інтернаціоналістів України (згодом перейменована на Українську спілку ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів). У Статуті були визначені цілі, яких прагне досягти спілка. Зокрема, сприяти лікуванню та зміцненню фізичного стану воїнів-інтернаціоналістів, які втратили працездатність в зв'язку з пораненням або іншим ушкодженням здоров'я; надання психологічної, моральної або матеріальної підтримки воїнам-інтернаціоналістам, і в першу чергу інвалідам, членам сімей загиблих і тих, хто пропав безвісти; соціальна адаптація воїнів-«афганців» та підвищення їх соціальної активності; надання соціального та правового захисту ветеранам війни в Афганістані та членам їх сімей; увічнення імен та подвигів загиблих; героїко-патріотичне, інтернаціональне виховання молоді [11, арк. 75].

24 червня 1991 року Кабінет Міністрів УРСР ухвалив постанову «Про сприяння діяльності Спілки воїнів-інтернаціоналістів України», згідно з якою організація воїнів-інтернаціоналістів, її відділення та підприємства звільнялися від сплати податку на прибуток, державного мита та інших платежів до бюджету [12, арк. 40].

В умовах незалежної Української держави діяльність Спілки проводилась відповідно до напрямків, які були визначені її Статутом. Першочерговою метою діяльності було сприяння законодавчому забезпеченню прав та гарантій соціального захисту ветеранів не тільки афганської війни, але і всіх учасників бойових дій, які проживали в Україні. Саме тому керівництво Спілки, використовуючи свій авторитет та можливості Комітету ветеранів війни в Афганістані та військових конфліктів у інших країнах, який був створений у 1992 році при Президенті України, спільно з організацією ветеранів України сприяло ухвалі в жовтні 1993 року Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії соціального їх захисту». Важливу роль у сприянні благодійній та гуманітарній діяльності УСВА зіграла Постанова Кабінету Міністрів України від 2 квітня 1993 року «Про сприяння діяльності Української спілки ветеранів Афганістану». Постанова зобов'язувала міністерства та відомства, Раду міністрів Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконкоми місцевих Рад народних депутатів, керівників державних підприємств, організацій та установ подавати УСВА постійну допомогу у вирішенні завдань соціальної реабілітації ветеранів війни в Афганістані та воєнних конфліктів в інших зарубіжних країнах, сприяти розвитку виробничої бази та соціальної сфери підприємств та організацій, заснованих за участю Спілки, забезпеченню Спілки та її відділень необхідними адміністративними приміщеннями, меблями, автотранспортом, засобами зв'язку та оргтехнікою.

Відповідно з Постановою, Комітету ветеранів війни в Афганістані та воєнних конфліктів в інших зарубіжних країнах при Президенті України було передано в управління Євпаторійський військовий санаторій, будинок відпочинку «Остер», 800-й військовий госпіталь на 200 ліжок. Міністерству у справах молоді

та спорту, Міністерству оборони, місцевим державним адміністраціям було постановлено надавати матеріальну та методичну допомогу військово-патріотичним клубам та об'єднанням, створеним за участю УСВА [13].

У 1990–1993 роках в структурі УСВА було створено більш чим 100 підприємств, які мали сприяти фінансуванню соціальних проєктів, розбудові місцевих осередків Спілки. Отримавши податкові пільги від держави – звільнення від податку на прибуток при умові що вивільнені кошти перераховуються на рахунок обласних організацій Спілки та до фонду УСВА для використання в спільних цілях, більшість підприємств ігнорували авторитет Спілки, залишаючи кошти при собі [14], що привело до скасування преференції державою в 1994 році. Через декілька років оцінка господарського стану організації була відкоригована і полягала в тому, що Спілка свідомо відмовилась від державних пільг в господарсько-комерційній діяльності. «Погодившись на практично безпільговий статус-кво організованого афганського руху, ми не дозволили примазатися до нього різного плану кримінальним, брудним елементам і зберегли головне – єдність організації. свій авторитет в суспільстві» [15, с. 10] – заявив на засіданні координаційної Ради Комітету зі справ воїнів-інтернаціоналістів при Раді голів урядів держав учасників СНД, яка проходила у Києві в листопаді 1999 року голова УСВА С. Червонописький.

Пріоритетним напрямком діяльності УСВА протягом 90-х років ХХ ст. залишалась робота по увічненню пам'яті загиблих воїнів, допомога їх сім'ям. Було відкрито більш чим 120 пам'ятників та меморіальних дощок. На кошти Спілки був збудований Храм-пам'ятник жертвам афганської війни – Церква Воскресіння Христова у Києві. Проведена генеральна реконструкція та оновлення експозиції «Твої Батьківщино, сини. Обов'язок. Подвиг. Трагедія.» Національного музею історії Великої вітчизняної війни 1941–1945 рр. Ця експозиція була відкрита в 1992 році. До кінця 90-х через її зали пройшли 600 тис. відвідувачів. Перший «афганський» експонат надійшов до фондів музею ще в 1982 році, тоді як у 1999 році їх було біля 12 тисяч.

Сім'ї загиблих військовослужбовців відносяться до найбільш потерпілих від афганської війни категорій населення України. Більша частина членів сімей загиблих, в першу чергу батьки, так і не зуміли оговтатись від психологічної травми. Матеріальне забезпечення більшості сімей залишалася на рівні нижчому визначеної межі малозабезпеченості. Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» сім'ям загиблих був затверджений самий низький рівень пільг. Завдяки лобюванню УСВА, до Закону «Про статус ветеранів...» були ухвалені доповнення та правки, які забезпечили вирішення квартирного питання сім'ям загиблих на рівні ветеранів війни, а надбавки до пенсій піднялись до рівня учасника бойових дій. В Одеській області, містах Києві, Дніпропетровську, Запоріжжі, Луцьку, Вінниці, Черкасах, завдяки активним діям місцевих організацій Спілки, рішеннями місцевих органів влади сім'ї загиблих були звільнені від плати за комунальні послуги та отримали доплати до пенсій [16].

Протягом усього часу існування УСВА військово-патріотичне виховання молоді залишалось важливим напрямом діяльності. При обласних, міських, районних організаціях створено низку клубів для підлітків. Зокрема,

в Світловодську Кіровоградської області (військово-патріотичний клуб «Перевал», 100 підлітків), в Черкасах (клуб «Вулкан», 500 підлітків), в Києві (клуб «Школа мужності», 200 підлітків). За ініціативи Спілки були створені та активно діяли молодіжні пошукові об'єднання «Пошук» (Житомир) та «Пам'ять» (Сімферополь), які відновлювали імена загиблих та зниклих безвісти, з паною перепоховали рештки загиблих воїнів Великої Вітчизняної війни. Для координації патріотичного виховання молоді з ініціативи УСВА було створено всеукраїнське молодіжне об'єднання «Майбутнє України» [6, с. 9].

У грудні 1999 року відбувся другий етап ІV звітно-виборній Конференції Української спілки ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів), на якому була затверджена нова редакція Статуту УСВА. Головною метою діяльності Спілки визнано консолідацію та координацію зусиль ветеранів війни, сімей загиблих, їх об'єднань у справі широкого та більш ефективного використання наявних можливостей в забезпеченні захисту своїх законних політичних, економічних, соціальних прав, надання оздоровчої, медичної, психологічної, моральної та матеріальної допомоги членам Спілки, в першу чергу інвалідам та сім'ям загиблих [17, с. 3]. Таким чином Спілка, позиціонуючи себе в якості єдиної всеукраїнської організації ветеранів Афганістану домагалася на статус консолідуєчої сили, здатної сприяти вирішенню проблем, породжених не тільки афганською війною. Цьому сприяло положення Статуту про індивідуальне членство, яке можуть отримати не тільки ветерани війни, які брали участь у бойових діях на території інших держав, але і громадяни України, які сприяють діяльності Спілки і беруть активну участь у реалізації її заходів [17, с. 4–5].

Значну увагу було приділено збереженню та розвитку ділових та гуманітарних зносин з організаціями ветеранів війни зарубіжних країн. Представники УСВА брали активну участь у роботі Координаційної ради Комітету зі справ воїнів-інтернаціоналістів при Раді голів урядів країн-учасниць СНД. Спілка була ініціатором створення Міжнародної організації ветеранів закордонних воєн та локальних конфліктів «Бойове братство без кордонів». Було підписано угоди про співпрацю в гуманітарній сфері з організаціями ветеранів афганської війни Молдови, Азербайджану, а також з Організацією ветеранів Куби. Спілка співпрацювала з міжнародним та Національним Комітетами Червоного Хреста України у пропаганді та поширенні ідеалів та норм Міжнародного гуманітарного права, підтримувала акції, ініціатором яких був уряд Канади, направлені на заборону протипіхотних мін [6, с. 10].

Слід зазначити, що у розвитку Спілки наявні не тільки досягнення але і певні проблеми. В першу чергу це прагнення УСВА до повного домінування у афганському русі, поява серед керівництва організації своєїрідної номенклатури, яка протягом 90-х р. ХХ ст. беззмінно займала посади у Президії УСВА, майнові конфлікти та невизначеність статусу низки обласних «афганських» організацій. Так, у Львівській області до 1999 року УСВА діяла лише на базі однієї районної та двох відомчих об'єднань. Протягом 90-х р. ХХ ст. в опозиції до центрального керівництва залишалась Донецька організація, що на думку голови УСВА С. Червонописького послаблювало єдність «афганського» руху [6, с. 12].

Таким чином суспільно-політичні трансформації в роки перебудови дали початок консолідації самодіяльного «афганського» руху у всеукраїнську громадську організацію. Компартійна влада намагалася використати спілку в якості політичного союзника, але в умовах незалежної української держави головною метою діяльності УСВА залишався захист законодавчо гарантованих прав та пільг ветеранів військових дій та інвалідів в умовах економічної кризи 90-х років ХХ ст. Набутий організацією ветеранів Афганістану досвід у законотвірчій діяльності, у співпраці з державними структурами, у військово-патріотичному вихованні молоді може бути вивченим та використаним новоствореними громадськими об'єднаннями демобілізованих воїнів АТО.

Список використаних джерел

1. Ветеранські організації міста-героя Києва / Красильніков І. М., Григор'єв С. В., Галкін Г. П., Бесараб Л. В., Галкін В. О. – К.: Просвіта, 2003. – 420 с.
2. Аблазов В. Ветерани війни України та їхні громадські організації // Третій Тост. – 1998. – №15–16. – С.5–9.
3. Червонопиский С. Становлення «афганського» руху в УРСР (1980–1991 рр.) / С. Червонопиский // Політичний менеджмент. – 2005 – №6 (15). – С.66–81; Червонопиский С. Біля останньої межі / С. Червонопиский // Політичний менеджмент. – 2005. – №4 (13). – С.82–98.
4. Червонопиский С. Український феномен «афганського руху» // Організований «афганський» рух в Україні: становлення та розвиток: зб. ст. / С. Червонопиский. – К.: Міжрегіональний вид. центр «Медінформ», 2007. – С.72–89.
5. Корж Г. П. Афганское досье: Война СССР в Афганистане. – Харьков: Фолио, 2002. – 559 с.
6. IV отчетно-выборная конференция УСВА. Доклад председателя Украинского союза ветеранов Афганистана (воинов-интернационалистов) С. В. Червонопиского // Третій Тост. – 1999. – №11–12. – червень. – С.2–12.
7. Державний архів Запорізької області. – Ф.ПР–24. – Оп.51. – Спр.41а.
8. ЦДАГО України. – Ф.7. – Оп.18. – Спр.2097.
9. Там само. – Ф.1. – Оп.32. – Спр.2642.
10. Державний архів Львівської області. – Ф.П–3. – Оп.62. – Спр.525.
11. Там само. – Спр.1024.
12. ЦДАВО України. – Ф.1–Р. – Оп.22. – Спр.1976.
13. Постанова Кабінету Міністрів України «Про сприяння діяльності Української спілки ветеранів Афганістану» // Третій Тост. – 1993. – №6. – квітень.
14. В минулому, 93-м. С засідання президиума УСВА 28 грудня 1993 г. // Третій Тост. – 1994. – №1. – січень.
15. Доклад председателя Комитета Украины по делам ветеранов войны и военных конфликтов в иностранных государствах, председателя УСВА и УПС С. В. Червонопиского на заседании Координационного Совета Комитета по делам воинов-интернационалистов при Совете глав правительств государств-участников Содружества 13 ноября 1999 года в г. Киеве // Третій Тост. – 1999. – №23–24. – грудень. – С.9–11.
16. Уверенная поступь Украинского Союза ветеранов Афганистана // Третій Тост. – 1999. – №9. – травень.
17. Статут Української спілки ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів). – К.: [Б.В.], 2000. – 16 с.

References

1. Veteranski orhanizatsii mista-heroia Kyieva / Krasyl'nikov I. M., Gryhor'iev S. V., Halkin H. P., Besarab L. V., Halkin V. O. – K.: Prosvita, 2003. – 420 s.
2. Ablazov V. Veterany viiny Ukrainy ta yikhni hromadski orhanizatsii // Tretii Tost. – 1998. – №15–16. – С.5–9.
3. Chervonopyskyi S. Stanovlennia «afhanskoho» rukhu v URSR (1980–1991 rr.) / S. Chervonopyskyi // Politychnyi menedzhment. – 2005 – №6 (15). – С.66–81; Chervonopyskyi S. Bilia ostannoï mezhi / S. Chervonopyskyi // Politychnyi menedzhment. – 2005. – №4 (13). – С.82–98.

4. Chervonopyskyi S. Ukrainyskyi fenomen «afhanskoho rukhu» // Orhanizovanyi «afhanskyi» rukh v Ukraini: stanovlennia ta rozvytok: zb. st. / S. Chervonopyskyi. – K.: Mizhrehionalnyi vyd. tsentr «Medinform», 2007. – С.72–89.
5. Korzh H. P. Afhanskoe dосьe: Voina SSSR v Afhanystane. – Kharkov: Folyo, 2002. – 559 s.
6. IV otchetno-vybornaia konferentsiia USVA. Doklad predsedatelia Ukrainskoho souiza veteranov Afhanystana (voynov-internatsyonalystov) S. V. Chervonopyskoho. // Tretii Tost. – 1999. – №11–12. – cherven. – С.2–12.
7. Derzhavnyi arkhiv Zaporizkoi oblasti. – F.PR–24. – Op.51. – Spr.41a.
8. TsDAHO Ukrainy. – F.7. – Op.18. – Spr. 2097.
9. Tam samo. – F.1. – Op.32. – Spr.2642.
10. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti. – F.P–3. – Op.62. – Spr.525.
11. Tam samo. – Spr.1024.
12. TsDAVO Ukrainy. – F.1–R. – Op.22. – Spr.1976.
13. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro spriannia diialnosti Ukrainskoi spilky veteraniv Afhanistanu» // Tretii Tost. – 1993. – №6. – kviten.
14. V mynuvshem, 93-m. S zasedaniia prezydyuma USVA 28 dekabria 1993 h. // Tretii Tost. – 1994. – №1. – sichen.
15. Doklad predsedatelia Komyteta Ukrainy po delam veteranov voiny y voennykh konfliktov v ynostrannykh hosudarstvakh, predsedatelia USVA y UPS S. V. Chervonopyskoho na zasedanii Koordynatsyonnoho Soveta Komyteta po delam voynov-ynternatsyonalystov pri Sovete hlav pravytelstv hosudarstv-uchastnykov Sodruzhestva 13 noiabria 1999 hoda v h. Kyeve // Tretii Tost. – 1999. – №23–24. – hruden. – С.9–11.
16. Uverennaia postup Ukrainskoho Souiza veteranov Afhanystana // Tretii Tost. – 1999. – №9. – traven.
17. Statut Ukrainskoi spilky veteraniv Afhanistanu (voiviv-internatsionalistiv). – K.: [B.V.], 2000. – 16 s.

Levchuk K. I., Doctor of History, Professor, Head of Department of the History of Ukraine and philosophy, Vinnytsia National Agrarian University (Ukraine, Vinnytsia), ki_levchuk@i.ua

Creating and main activities of the Ukrainian Union of Afghan Veterans (1985–2000 years)

The article aims to study the processes of transformation of «Afghan» movement into a powerful union of veterans of Afghanistan, part activist organization in the military-patriotic education of youth, the influence of political parties on the formation and activities of the Ukrainian Union of Afghanistan Veterans, legislative and charitable activities of the Union. To achieve the goal a set of general, philosophical and historical research methods. It was established that the socio-political transformation in the years of perestroika gave rise to consolidation amateur «Afghan» movement in all-Ukrainian public organization. Communist Party authorities tried to use the association as a political ally, but over the years the independent Ukrainian state the main purpose of the protection UUAUV remained legally guaranteed rights and privileges to veterans and disabled military action in the economic crisis 90s of the 20th century.

Keywords: veteran's organization, «the Afghan movement», social protection, military-patriotic education.

Levchuk K. I., доктор исторических наук, профессор, заведующей кафедрой истории Украины и философии, Винницкий национальный аграрный университет (Украина, Винница), ki_levchuk@i.ua

Создание и основные направления деятельности Украинского союза ветеранов Афганистана (1985–2000 гг.)

Исследуются процессы трансформации «афганского» движения в мощный союз ветеранов Афганистана, участие активистов организации в военно-патриотическом воспитании молодежи, влияние политических сил на формирование и направления деятельности Украинского союза ветеранов Афганистана, законодательная и благотворительная деятельность Союза. Для достижения цели использован комплекс общенаучных, философских и исторических методов исследования. Установлено, что общественно-политические трансформации в годы перестройки дали начало формированию на базе самостоятельного «афганского» движения всеукраинской общественной организации. Компартийная власть пыталась использовать организацию в качестве политического союзника, однако в условиях независимого украинского государства главной целью деятельности УСВА оставалась защита законодательно гарантированных прав и льгот ветеранов военных действий и инвалидов в условиях экономического кризиса 90-х годов ХХ ст.

Ключевые слова: организация ветеранов, «афганское движение», социальная защита, военно-патриотическое воспитание.

УДК 94(477)

Павленко Ю. О.,
аспірантка кафедри історії України, Миколаївський
національний університет ім. В. О. Сухомлинського
(Україна, Миколаїв), julgubanova@gmail.com

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО МИКОЛАЇВЩИНИ В ПЕРІОД ПЕРЕБУДОВИ (1985–1991 РР.)

Стаття ставить за мету дослідити розвиток сільського господарства Миколаївської області в період Перебудови (1985–1991 рр.), проаналізувати позитивні зміни та хибі в агропромисловій політиці радянської влади в зазначений період, їх віддзеркалення на місцевому рівні. Для досягнення мети використано комплекс загальнонаукових, історичних, міждисциплінарних і джерелознавчих методів. Показано процес впровадження колективного під'ярду в сільське господарство області, позитивні зміни, викликані цим процесом. Особливий акцент зроблено на переході на ринкові відносини. Досліджено процес поглиблення системної кризи, погіршення матеріально-технічного забезпечення агропромислового комплексу області в кінці 80-х рр., охарактеризований процес розвитку фермерства та кооперації, опір реформам з боку адміністративно-командної системи.

Ключові слова: Перебудова, Миколаївщина, сільське господарство, кооперація, фермерство.

Кризові явища в сільському господарстві СРСР на початку 1980-х рр. продемонстрували безперспективність продовження колишньої аграрної політики. Щоб подолати відчуження трудівників села від засобів виробництва і результатів праці, з цього часу почалося повсюдне впровадження в сільське господарство так званих колективних форм організації та оплати праці [1, арк. 88]. Подібні форми організації аграрного виробництва з'явилися в СРСР ще в кінці 1950-х рр., коли в колгоспах і радгоспах стали організовуватися малі механізовані ланки з акордно-преміальною оплатою праці, за якими закріплювалася земельна площа. Однак, незважаючи на ефективність, безнарядний рух в сільському господарстві істотного поширення не отримав і до кінця 1970-х рр. фактично припинився [2, арк. 104]. Масове впровадження колективного під'ярду в сільське господарство отримало новий імпульс в роки Перебудови. Поряд з кількісним зростанням у другій половині 1980-х рр. відбувалися якісні зрушення в під'ярдному русі: удосконалювалися його традиційні форми, з'явилися нові (колективні інтенсивних технологій – КІТ, орендний під'ярду); розширювалася госпрозрахункова основа колективів, що працюють на під'ярді (впровадження нормативно-чекової системи планування, обліку і контролю, оплати від валового доходу). Колективи, в яких колективний під'ярду в сільське господарство впроваджувався неформально, значно покращували виробничі показники, підвищували рівень виробничої та технологічної дисципліни. Значні результати діяльності перших КІТів викликали їх масове поширення. В Миколаївській області в масштабах району вперше дана система впроваджена в господарствах Баштанського району, проведена велика робота з навчання керівників і фахівців з питань впровадження нових форм організації праці. В середньому за 1985–1986 рр. в порівнянні з 1970 р. у Баштанському районі затрати праці на виробництво 1 ц. зерна (без кукурудзи) знизилися на 25% (по області – на 14%), цукрових буряків – на 24% (по області підвищилися на 10%), соняшнику – на 37% (по області – 9%) [3, с. 83].

Наданням первинним трудовим колективам більш високого ступеня самостійності сприяв їх перехід на орендний під'ярду, суть якого полягала у передачі родині, ланці або бригаді за певну плату на тривалий термін землі та інших засобів виробництва для самостійного

виробничо-господарського розпорядження ними. При цьому велику частину виробленої продукції під'ярдний орендний колектив зобов'язувався продавати господарству-орендодавцю. Виходячи з перспективності орендних відносин як ефективних засобів подолання відчуження працівників сільського господарства від засобів і результатів праці на основі їх включення у відносини власності на засоби виробництва, в 1987–1988 рр. взято курс на повсюдне впровадження всіх форм орендного під'ярду. Саме інтенсивні технології, господарський розрахунок і колективний під'ярду стали основою підвищення продуктивності праці і рентабельності виробництва в ряді колгоспів і радгоспів Миколаївщини. Так, у 1987 р. в радгосп ім. Карла Маркса вироблено понад 17,5 тис. т. овочів, собівартість центнера знижена проти плану на 1 крб. 89 коп. За рахунок підвищення якості продукції зросла реалізаційна ціна. У розрахунок на один гектар овочів отримано 937 крб. прибутку [4]. Відбулось відновлення колективного під'ярду. Так, в Баштанському районі лише за один 1989 р. кількість господарств, які перейшли на колективний під'ярду збільшилась з п'яти до п'ятнадцяти. Якщо в XI п'ятиріччі в районі щороку вироблялося валової продукції сільського господарства на 78,5 млн. крб., то в 12–87,5 млн. крб. Рівень рентабельності господарств за цей час підвищився майже в чотири рази. Середньорічний прибуток колгоспів і радгоспів виріс з 4,4 млн. до 23,3 млн. крб. Так, в колгосп «Комунар» чистий дохід за 1988 р. склав 1,3 млн. крб., рентабельність галузі підвищилася з 5,3 до 51,4% [5, с. 18]. Агропромислове об'єднання Казанківського району досягло значних успіхів завдяки впровадженню орендного під'ярду. Так, чистий прибуток за роки XII п'ятирічки збільшився втричі, у стільки ж зросла рентабельність і досягла в середньому 40%. Дані результати досягнуті завдяки використанню нових експериментальних формувань – КАФезів – кооперативів фермерсько-земельних орендарів. Дані підрозділи виробили 92% сільськогосподарської продукції району. Урожайність зернових за роки XII п'ятирічки зросла з 18,7 ц. з га до 36,8 [6]. Колгосп «Заповіти Ілліча» Кривоозерського району навіть у несприятливий засушливий 1984 р. показав достойний результат, зібравши 32,7 ц. зернових з гектара. Буряковий лан дав по 328 ц. з га, майже по 42 ц. з га зібрано кукурудзи. Колгосп удостоєний звання господарства високої культури землеробства [7, с. 6].

Протягом 60–80-х рр. в ґрунтах області зменшився вміст гумусу, азоту та фосфору, збільшилися площі, що підтоплюються, кількість заболочених земель, з яких 54 тис. га повністю або частково не використовувалися. До середини 80-х рр. в господарствах області в наявності 667 тис. га еродованих орних земель, де різко знижена родючість ґрунту. На Інгулецькому зрошуваному масиві 40–45 тис. га схильні до засолення та осолонцювання. В цілому по області застосування мінеральних добрив з 1980 по 1985 рр. зросла з 84 до 95 кг/га діючої речовини, а органічних – з 5,1 до 5,5 т/га, проте їх ефективність залишалася низькою. Причини в несвоєчасному вивезенні з поля, нерівномірність внесення, недотримання технології приготування, зберігання і внесення ґною, втрати поживних речовин за рахунок виносу їх бур'яном. Станом на 1 січня 1986 р. всього в користуванні колгоспів, радгоспів та інших державних господарств області – 2205,2 тис. га землі, з них 1965,4 тис. га сільськогосподарських угідь,